

## KUR'AN'DAKİ KISSALAR VE DİN ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ

Dr. Adem AKINCI\*

### Özet

Hikayeler, etkili ve kalıcı olması, anlatımı kolaylaştırması gibi yönleriyle öğretim açısından önemlidirler. Kur'an-ı Kerim'de bir çok kıssa, dini ve ahlaki konuların anlatımında kullanılmıştır. Din öğretiminin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda hikayelerin önemi açık bir şekilde anlaşılacaktır. Kur'an'daki kıssalar, bazı ilkeler çerçevesinde, uygun yöntemlerle kullanıldığında din öğretiminin daha etkili ve kalıcı olmasına önemli katkı sağlayacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Öğretim, Din Öğretimi, Hikaye, Kıssa.

### Abstract

Stories are important in teaching, as they are influential and have long lasting effects. Many narratives are used in the Qur'an in teaching religious and ethical subjects. Taking into account the particulars education of religion, the significance of stories can be understood. The narratives in the Qur'an may contribute to the long lasting effects of education of religion when they are used through proper methods.

**Key words:** Teaching, Religious Education, Stories, Narratives.

### Giriş

Hikayeler, akılda kalıcı olması ve anlatımı kolaylaştırması yönüyle öğretimin vazgeçilmez malzemesi olmuştur. Kapalı konuların açılması ve soyut kavramların somutlaştırılması gibi

---

\* Dr., Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

amaçlarla kullanılan hikayeler, daima dinleyenlerin ilgisini ve dikkatini çekmiştir. Hikayeler sayesinde insanlar, buldukları ortamın sıkıcı havasından sıyrılarak hayal dünyasına açılırlar ve farklı alemlere seyahat ederler.

Hikayeler, teoriyle pratiği kaynaştırarak, öğrenilen bilgilerin yaşanan hayattaki karşılığını gösterir. Böylece bilgiler anlam kazanır ve hikayelerin sihirli ikliminden akıp gelen ibret levhaları dinleyenlerin gönlünde derin izler bırakarak yaşantıya dönüşür. Hikayeler vasıtasıyla teorik bilgiler pratik hayatta vazgeçilmez davranışlar olarak yerini alır.

Etkili ve kalıcı olması yönüyle bütün öğretim ortamlarında kullanılan hikayeler, din öğretimi açısından farklı bir öneme sahiptir. Din, temelde metafizik alemi konu edinmekte ve dinî bilgiler soyut kavramlara dayanmaktadır. Metafizik alemin öğretime konu edilmesi ve soyut kavramların anlatılmasında hikayelerin önemli bir yeri vardır. Ayrıca insanın duygularına hitap etmeyi ve duyguların eğitilmesini hedefleyen bir din öğretimi faaliyetinde hikayelere başvurulması gerektiği bir gerçektir.

İslam Dini'nin öğretiminde ilk başvuru kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, bir çok defa kıssalara yer vermiştir. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, özellikle peygamberlerin anlatıldığı kıssalar geniş bir yer tutmakta ve etkili bir üslupla ele alınmaktadır. İslam tarihi boyunca bu kıssalar dilden dile aktarılmış ve din öğretiminin vazgeçilmez malzemesi olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'deki kıssaların öğretime konu edilebilmesi için, öncelikle kıssaların din öğretimdeki yerinin ve öneminin iyi kavranmasında yarar olduğu muhakkaktır. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'deki kıssaların özelliklerinin ve Kur'an'ın kıssalara yer vermesindeki gayeleri ortaya koymanın yanında, kıssaların öğretimde kullanılmasında dikkat edilmesi gereken bazı ilkelerin de bilinmesi gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar bilinçli ve yöntemli bir şekilde kullanılırsa, din öğretimine önemli bir katkı sağlayacaktır.

## A. KUR'AN KISSALARININ ÖZELLİKLERİ VE GAYELERİ

### 1. Kavram Olarak Kıssa ve Kur'an'daki Kissaların Çeşitleri

Kıssa kelime olarak; bir şeyin izini takip etmek, hikâye etmek fiillerinden türeyen; hikâye, fıkra, rivâyet, sözün kısası, vaka, haber, söz<sup>1</sup> mânâlarına gelir.

Istılah olarak kıssa: “Yalan ihtimali veya hayalin karışması mümkün olmayacak bir tarzda tarihin derinliklerinde kaybolmuş, unutulmuş veya bazı izleri insanlığın hâfızalarında varlığını koruyabilmiş hâdiselerin; muhataplara, âdetâ olaylara yeniden bir canlılık vererek anlatılmasıdır.”<sup>2</sup>

Kıssalar, geçmiş devirlerde yaşanmış ve yaşandığına dair deliller bulunan; genelde şahısları, yeri ve zamanı bilinen, ibret vermek maksadıyla ele alınan olaylardır.

Kıssa ile hikaye çok zaman aynı mânâda, birbirinin yerine kullanılmıştır. Hikâye; olmuş bir hâdise, masal, bir raporun nakil ve tekrarı<sup>3</sup> mânâlarına gelir. Hikâyeyi ‘olmuş bir hadise’ mânâsında değerlendirirsek, kıssa yerinde kullanmak mümkündür.

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar değişik açılardan sınıflandırılmıştır. Burada genel olarak kıssaları iki kısımda ele almak uygun olacaktır. Birincisi; “tarîhî kıssalar”dır. Tarîhî kıssalar; olaydaki şahısların, zamanın ve yerin belli olduğu veya bunlardan bazılarının belli olduğu kıssalardır. İkincisi ise; “temsîlî kıssalar”dır. Temsîlî kıssalar; her dönemde gerçekleşmesi mümkün olan, örnek alınabilecek kıssalardır. Temsîlî kıssalarda yer, zaman ve şahıslar belli olmayıp, sadece olaylar ön planda tutulmaktadır.<sup>4</sup>

Birinci olarak bahsettiğimiz tarîhî kıssaları Kur'an-ı Kerim'in

<sup>1</sup> İbn Manzur, Cemalü'd-Din Muhammet b. Mükrim, *Lisanü'l-Arab*, Dar-ü Sadır, Beyrut, Trz., VII, s.73; Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1988; İsbahâni, Ragıp Hüseyin b. Muhammet, *el-Müfredat*, Kahraman Yay., İstanbul, 1986.

<sup>2</sup> Şengül, İdris, *Kur'an Kıssaları Üzerine*, Işık Yayınları, İzmir, 1995, s. 46.

<sup>3</sup> İbn Nedim, Muhammet b. İshak, *el-Fibrîst*, Darü'l-Marife, Beyrut, 1978; Develioğlu, a.g.e.

<sup>4</sup> Şengül, a.g.e., s.72; Kutup, Muhammet, *İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi*, Çev: Ali Özek, Hisar Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 272.

bazen temsil veya mesel sözleriyle takdim ettiğini görüyoruz. Temsil sözünün her geçtiği yerde gerçek manada meseli anlamak doğru olmayabilir. Bazen temsil, ibret ve örnek manasında kıssaların başında kullanılmıştır. Buna örnek olarak şu ayet-i kerimeleri ele alabiliriz:

“Onlara, şu şehir halkını misal getir: Hani onlara elçiler gelmişti.”<sup>1</sup>

“Allah, inkar edenlere Nuh’un karısı ile Lut’un karısını misâl verdi.”<sup>2</sup>

“Allah, inananlara da Firavun’un karısını misâl olarak verdi.”<sup>3</sup>

Bütün bu ayet-i kerimelerde gerçek olayların anlatıldığı kıssalar, mesel sözünü ifade edilmiştir. Biz bunlardan mesel kelimesinin lügat manasında kullanıldığını anlıyoruz.

Tarihî kıssalara bir örnek olarak Hz. Adem’in oğulları ile ilgili olayı verebiliriz: “Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat: Hani birer kurban takdim etmişlerdi de, birisinden kabul edilmiş, diğerinden ise kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzünden):

– Ant olsun seni öldüreceğim, dedi. Diğer de:

– Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder, dedi (ve ekledi):

– Ant olsun ki sen, öldürmek için bana elini uzatsan (bile) ben sana, öldürmek için el uzatacak değilim. Ben, âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım.

Ben istiyorum ki, sen, hem benim günahımı, hem de kendi günahını yüklenip ateşe atılacaklardan olasın; zalimlerin cezası işte budur.

Nihayet nefsi onu, kardeşini öldürmeye itti ve onu öldürdü; bu yüzden de kaybedenlerden oldu.”<sup>4</sup>

Temsilî kıssalara Bakara suresinde anlatılan şu olayı misâl verebiliriz:

---

<sup>1</sup> Yasin, 36/13.

<sup>2</sup> Tahrîm, 66/10.

<sup>3</sup> Tahrîm, 66/11.

<sup>4</sup> Maide, 5/27-30.

“Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvarları çatıları üzerine çökmüş bir kasabaya uğradı;

– Ölümünden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba! dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı; sonra tekrar diriltti:

– Ne kadar kaldın? dedi.

– Bir gün yahut daha az, dedi. Allah ona:

– Hayır, yüz sene kaldın. Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Eşeğine de bak. Seni insanlara bir ibret kılalım diye ( yüz sene ölü tuttuk, sonra tekrar dirilttik). Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra ona nasıl et giydiriyoruz, dedi. Durum kendisince anlaşılınca:

– Şimdi iyice biliyorum ki, Allah her şeye kâdirdir, dedi.”<sup>1</sup>

Burada olayın yeri, zamanı ve şahısları belirtilmemiştir. Fakat bu olayın gerçek olduğu anlaşılmaktadır. Belirtilmemesinin sebebi ise, olayda zihni dağıtacak ayrıntılara yer vermeyerek, dikkatleri bizzat olayın kendisine çekmek olabilir. Aynı zamanda bu tür kıssalarda olayın şahıslarını, zamanını ve buna benzer ayrıntıları bilmek, verilmek istenen mesajı çok fazla etkilemeyebilir. Bunun yanında, şahıs ön planda ise ve şahsın konumu olaya değişik bir bakış açısı getirecekse, böyle olaylarda şahıslar zikredilerek, dikkatler onların üzerine çekilir. Bu şahıslar başta Peygamberler olabilir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa(a.s.)'nın kıssasının anlatıldığı yerlerde, kıssanın kahramanları olarak, Hz. Mûsâ (a.s.)'nin yanında Hz. Hârûn (a.s.), Firavun, Hâmân, Kârûn, Hz. Mûsâ (a.s.)'nin annesi gibi isimler zikredilmektedir.<sup>2</sup> Bunun yanında mekan olarak; Sînâ Dağı, Mısır gibi yerlerden bahsedilmektedir.<sup>3</sup> Kıssalarda zaman ifadesi olarak ise; “Hz. Nuh'un kavminde 950 seneden fazla kalması”<sup>4</sup> örnek olarak verebiliriz.

---

<sup>1</sup> Bakara, 2/259.

<sup>2</sup> Enam, 6/84; Araf 7/103,122, Kasas, 28/10.

<sup>3</sup> Kasas, 28/29; Yunus, 10/87.

<sup>4</sup> Ankebut Suresi, 29/14.

## 2. Kur'an'daki Kıssaların Özellikleri

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar tarihte yaşanmış olaylar arasından seçilmiş, ideal yaşantıların ve ideal insanların bulunduğu, örnek teşkil edecek olaylardır. Bu olaylarda iyi ve kötü davranışlar göz önüne serilerek mukayese yapılır. Sonuçta bu kıssalardan ders alınması ve hayata uygulanması istenir. Bu kıssalarda doğru ile yanlış davranışların yanında, iyi ve kötü karakterler göz önüne serilerek ders verilir.

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, ulaşılmak istenen hedeflere uygunluk içerisinde, anlatılmak istenen prensipleri öz olarak ihtiva eden olaylardır. Bundan dolayı genel üslûba uygunluk arz ederler. Özellikle Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, verilmek istenen mesaja uygun niteliktedir. "Kur'an'ın bütünü ile muhataplara ulaştırılmak istenen İlâhî mesajların özü, kıssalar muhtevâsıyla, yaşanmış olaylar suretinde ve hayatın içinden takdim edilmektedir. Böyle bir üslûpla insanlığa hitap etmenin insan psikolojisi açısından ne derece etkili ve anlaşılması kolay olduğu da ortadadır."<sup>1</sup>

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalara baktığımızda, ayrıntılara fazla yer verilmediğini görürüz. Bu kıssalarda olaylar ön planda tutularak, adeta dikkatlerin verilmek istenen mesaja yoğunlaşması isteniyor. Eğer bu olayların kahramanları, nerede ve ne zaman yaşandığı önemli değilse zikredilmemiş. Bu tür olaylarda adeta şu mesaj verilmek isteniyor: Önemli olan; bütün insanların, bu olayları yaşanmış ve bitmiş olarak görmeden, her devirde ders almaları ve kendi hayatlarına uygulamalarıdır.

Kur'an-ı Kerim insanın terbiyesinde çoğunlukla kıssayı kullanır. Kur'an'ın kıssaları her türlü eğitim, irşat ve yönetimle dolu birer hazinedir. Aynı zamanda karşılıklı konuşma, güzel sunuş, şahsiyetleri canlandırma ve karakteristik çizgileri resmetme inceliğine sahiptir. Kalbi ibret almaya yöneltmek için kıssada en mühim an seçilir, sanatlı ifadelerin çeşitleri, en belirgin ve tesirli olanları büyük bir ustalıkla kullanılır.<sup>2</sup>

Kur'an'a baktığımızda ele alınan olayların kahramanları ya

<sup>1</sup> Şengül, a.g.e., s. 336.

<sup>2</sup> Kutub, a.g.e., s.274.

herkesin seveceği, takdir edeceği ve uyulmaya değer gördüğü şahıslardır, ya da kötülükte zirveyi tutmuş, küfrü ve inkârı temsil eden şahsiyetlerdir. İncelenen olaylar ise herkesi yakından ilgilendiren, herkesin kendi hayatına uygulayabileceği genel geçer konuları ihtiva eden olaylardır. Bunun yanında incelenen olaylar sadece tarihte yaşanmış bitmiş olaylar değil, her devirde yaşanabilecek olaylardır. Hikâyelerin kahramanlarının üstün ve faziletli insanlar olması bu hikâyelere ayrı bir değer kazandırıyor. Yaşanan olaylar ise, tarihî değeri olan, insanlığın kaderini değiştirmiş, peygamberlerin getirdiği dinlerle alakalı büyük olaylar olmasından dolayı, insanların daha çok ilgisini çekmekte ve büyük dersler vermektedir. Diğer taraftan menfi davranışların anlatıldığı ve kötü şahsiyetlerin ön planda olduğu olaylar da insanlara ayrı bir ders vererek, kötülüğün ve kötü insanların âkibetini gözler önüne seriyor.

Kahramanları, kendisine uyulmaya ve sevmeye elverişli, parlak, münasip, temiz ve yüksek görüntüye sahip olan Kur'an-ı Kerim'in kıssaları, aynı zamanda sapmış insanların ulaştıkları kötü sonuçtan ibret almaya uygundur. Bunun yanında insanı anlamaya yardımcı olabilecek, insana ait özellikleri ihtivâ eden, insanın ruhunu tam olarak ifade eden tahlillerle doludur.<sup>1</sup>

Kur'an'daki kıssalar, insan tabiatını bütün açıklığıyla ve bütün yönleriyle ortaya koyar. Olayları inceleyen herkes, orada kendisini bulur. Herkes kendi yaşadığı ve hissettiği şeylerin olaylarda farklı şekillerde anlatıldığını görür. Sonuçta herkes kendine uygun bir şeyler bulup dersini alır ve hayata geçirmeye çalışır.

Kur'an'ın öğretici ve öğüt verici olan kıssaları en güzel kıssalar olarak tavsif edilmiştir. Kur'an'daki bir ayet bunu şu şekilde ifade etmektedir: “(Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'an'ı vahy etmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel şekilde anlatıyoruz.”<sup>2</sup> Burada “güzel kıssa” ifadesi, o kıssaların içerik, sunuş şekli ve verdiği dersler açısından güzel olmasına işaret ediyor. Lügat ve

---

<sup>1</sup> Kutub, a.g.e., s.277.

<sup>2</sup> Yusuf, 12/3.

ifade yönünden güzel olmasını da buna ilave edebiliriz.<sup>1</sup>

İsmail Cerrahoğlu'nun değerlendirmelerine göre; Kur'an-ı Kerim'deki kıssalardan maksat, tarihi olayların kronolojik olarak anlatılması değildir. Ancak, geçmiş peygamberlerin ve milletlerin başına gelenlerden bir ibret dersi almamız istenmektedir. Bu sebepten dolayı kıssaların bazısı birkaç kere tekrar edilmiştir. Kur'an hadiselerin teferruatını değil, kendi gayesine uygun ve insanların müşterek problemleri olan yönlerini seçer. Bu hadiseler muhtelif surelerde anlatıldığı halde, her defasında ayrı bir tazelik ve tatlılık kazanır.<sup>2</sup>

“Kur'an'daki kıssalar insanları tesellî için ve tasavvuru uzak olan rüyalara hayali yöneltmek için anlatılmış mücerret hikâyeler değildir. Gerçekte o kıssalar, azgın ve yoldan çıkmış toplulukların temelini sarsan tarihî olayların anlatıldığı doğru ve güvenilir beyanlardır.”<sup>3</sup> Kur'an'da anlatılan olaylar her ne kadar eskiden yaşanmış olsa da her devirde yaşanması mümkün olan, her asra uyabilecek ve herkesin hayatına rehber olabilecek özelliğindedir. Bu olaylarda genel formüller ve kalıplar vardır. İnsanlar oradan çok şeyler çıkarabilir. Hayatlarına ışık tutacak esasları öğrenip, yollarını aydınlatabilirler.

### 3. Kur'an'daki Kıssaların Gayeleri

Kur'an-ı Kerim'de kıssaların gayeleri, inananlar için öğüt ve ibret verme, önceki ilahi kitapları doğrulama, her şeyin açıklanması, inananlar için kılavuz, inanmayanların batılda kalmalarını önleme ve hakka davet olarak ifade edilmiştir.<sup>4</sup> Hud Suresinde ise kıssaların amaçları şöyle ifade ediliyor: “Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini sağlamlatacak her şeyi sana anlatıyoruz. Bu Kur'an'da

<sup>1</sup> Mahmut, Ali Abdülhalim, *Menbecü't-Terbiye İnde'l-İbnani'l-Müslimin*, Darü'l-Vefa, Mansura, 1991, s.504.

<sup>2</sup> Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları (132), Ankara, 1976, s. 172.

<sup>3</sup> Vehbe'z- Zuhayli, *el-Kıssatü'l-Kur'aniye Hidayet ve Beyan*, Darü'l-Hayr, Beyrut, 1992, s. 16.

<sup>4</sup> A'raf, 7/175-176; Hud, 11/120; Yusuf, 12/ 3-7-11; Kamer, 54/4-5.



sana hak gelmiştir, inananlar için ise bir öğüt ve ibret gelmiştir.”<sup>1</sup> Buradaki ifadeden de; hikayelerin imanın yerleşmesi ve iradenin sağlamlaşması açısından önemi anlaşılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim’de, bir çok kapalı meselenin açığa kavuşması, dînî prensiplerin daha iyi anlaşılması ve akılda kalması için hikâyelere sıkça yer verilmiştir. Anlatılmak istenen konu, kıssalarla daha çok ilgi uyandırmakta, daha kolay anlatılabilmektedir. Hikayelerle anlatımda ifadeye daha bir cazibe ve güçlülük kazandırma imkânı mevcuttur. Bunun için Kur’an’da bazı iman hakikatlerini ve İslâmî prensipleri yerleştirmek, anlaşılmasını kolaylaştırmak için kıssalar kullanılmıştır. Allah’a iman, Meleklerle iman, Ahiret’e iman gibi bazı mücerret konular, müşahhas olaylarla ve kıssalarla daha kolay anlatılabilmekte ve zihinde kalıcı olmaktadır.

Kıssalarla inananların hem aklına, hem duygularına yön vermek mümkündür. Kur'an-ı Kerim’de anlatılan hikâyelerde duyguları etki altına alan bir güç vardır. Bu sayede sadece akıl değil, duygular da etki altına alınmış olmaktadır.

Kıssalarda bazı gerçeklerin bizzat yaşanmasının mümkün olduğu, uygulamanın zor olmadığı bizzat yaşanmış bir örnekle gözler önüne seriliyor. Kıssaları dinleyen kişi, çok kere kıssanın kahramanıyla özdeşleşir. Bazen de bir kısım insanlar, kıssada kendisi gibi sıkıntılı insanları görür, böylece kısa bir süre teselli bulup rahatlar.<sup>2</sup> Kıssalar aynı duyguları paylaşan insanlar için moral kaynağı olup, tesellî etmektedir. Çünkü insanlar her zaman kendi sıkıntılarını paylaşan, dertlerine ortak olabilecek nitelikte hadiseleri duydukça rahatlayıp, teselli olmaktadır.

Gerçekte yaşanmış olan kıssalar; bu olaylarda çekilmiş sıkıntılar ve zorluklar insanların iradesini güçlendirmekte, her şartta dini yaşamının gerekli olduğunu öğretmekte, insanı iyiliğe ve gerçeğe doğru motive edip, harekete geçirmektedir.

Kur'an-ı Kerim’de yer alan kıssalarda daha önce yaşamış

---

<sup>1</sup> Hud, 11/120.

<sup>2</sup> Özbek, Abdullah, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed*, Selam Yayınevi, Konya, 1988, s. 235.

insanların hayatlarından ibretli tablolar vardır. Bu olayların anlatılmasında gaye; geçmişte yaşamış insanların tecrübesinden faydalanmak içindir. Tarihteki hâdiselerin benzerinin her zaman yaşanması mümkün olacağından insanların bu tecrübelerden istifade ederek aynı yanlışlara düşmemeleri istenmektedir. “Kur'an-ı Kerim’de bir olay veya hikâye anlatıldığı zaman, amacı sadece tarihî bir olayı dile getirmek değildir. Bu hikâyeler vasıtasıyla Kur’an, genellikle evrensel bir ahlâk dersi vermek amacını taşımaktadır.”<sup>1</sup>

İnsanlar gözüyle görmedikleri şeylere inanmak istemezler. Mücerret olayları ve kavramları reddederler. Kur'an-ı Kerim’de yer alan olaylarda mucizeler ve tabiat üstü hâdiseler vardır. İnsanlar bu kaynaklardaki metafizik hâdiselerle fizik ötesinde bir âlemin varlığına inanırlar, tabiat üstü hâdiselerin de vuku bulacağını öğrenirler. Kıssaların bir hedefi de; insanı metafizik hâdiselerle karşı karşıya getirmektir. Tarihî olaylardan, fizik ötesi olaylara geçişi sağlamak için, insanın hayalinde zamanın derinlemesine yaşantısı şekillenmelidir. Zihin yalnız içine dönük kalamaz. Tabiat da onun için barınacak yegane yer değildir. İnsan gördüğü âlemin dışında bir âlemin olduğu düşüncesini bu hikâyelerle pekiştirir.<sup>2</sup>

Kur'an-ı Kerim’deki hikâyelerin hedeflerini Muhammet Kutub şöyle ifade ediyor:

“Beşer kalbini saygıya değer, uyulmaya layık kıymet ve değerlere yöneltmek, bu kıymetleri düşündürmek, amelleri onun doğru tartan terazisi ile tartması için aklı uyarmaktır. Bu doğrultuda toplum işlerinin yürümesini sağlamak, insanların boş değerlerle aldatılarak Allah yolundan saptırılmalarına mani olmaktır. Ayrıca hikâyeler, geçici bir kuvvetin, aldatici bir şöhretin, hakîkati unutturucu bir servetin veya azgınlaşmış bir cinsî duygunun, insanı, Allah’ın emirleri doğrultusunda yaşamaktan uzaklaştırmasına engel olmaktır.”<sup>3</sup>

Kur'an-ı Kerim, Allah’ın ezeli ve ebedî kanunlarının yer aldığı

<sup>1</sup> İkbâl, Muhammet, *İslam’da Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*, çev: N. Ahmet Asrar, Birleşik Yay., İstanbul, s.115.

<sup>2</sup> Bayraklı, Bayraktar, *İslam’da Eğitim*, M. Ü. İ. F. V. Yay., İstanbul, 1986, s. 199.

<sup>3</sup> Kutup, a.g.e., s. 135.

ilahi bir kitap olarak; çeşitli tarihî misalleri insana ibret olarak sunarak, insan kalbini uyarır. İnsanların ve toplumun gelişmesinin gerçek etkenlerini örneklerle göstererek, insanın bunlardan ibret almasını istemekte, olayların sebep ve sonuçlarını araştırmaya yöneltmektedir.<sup>1</sup> Bizzat canlı, yaşanmış misâllerle, şu anda yaşanmakta olan hâdiseleri kıyas ederek dinleyicileri etkilemek mümkündür. Çünkü insanlar kuru nasihatlerden daha çok, yaşanmış ve ibret veren etkili misâllerden ders almaktadır.

## **B. DİN ÖĞRETİMİ AÇISINDAN KUR'AN KISSALARI**

### **1. Hikayelerin Öğretimdeki Yeri ve Önemi**

Bir çok konunun öğretiminde faydalanılan hikayeler, öğretimi kolaylaştırır ve konuların daha rahat anlaşılmasını sağlar. Hikayelerle, verilen bilgiler sağlam zemine oturur, akıllarda daha iyi kalır ve hayata uygulanması kolaylaşır. Aynı zamanda hikaye dinleyenleri rahatlatır ve anlatılan konuya ilgilerini arttırır. Öğretime renk katan hikayeler, karmaşık meselelerin çözümünü kolaylaştırır ve zor konuların kavranmasında önemli katkılar sağlar.

İnsan zihni hikayelere ve hayal edilmiş olaylara tutkundur. Zihin hiçbir yorgunluk hissetmeden hikayeleri dinler. Zihni ferahlatıcı özelliği ile hikaye en önemli eğitim araçlarından birisi sayılabilir. Hem düzen ve disiplin fikrinden, hem de dikkat ve dinleme yeteneğinden yoksun çocuklara anlatılan birkaç hikaye sayesinde ders dinleme kabiliyeti geliştirilmiş olacak, çocuklar disipline alıştıncılacak ve öğretime karşı sevgi ve saygı duyguları gelişecektir. Aynı zamanda hikayeler genç zihinlere geniş hayal gücü verir, yeni yeni ufuklar açar ve mantıklı düşünceler yürütme yeteneği kazandırır.<sup>2</sup>

Hikâyeler, dinleyenleri monotonluktan kurtarır. Çünkü insanlara hakikatleri teorik olarak vermek, mânâları yalın olarak sunmak akli yorar, dikkatleri bir yerde dağıtabilir. Hikayeler, öğrencilerin zihninde, bilgilerin, formüllerin, prensip ve kâidelerin

---

<sup>1</sup> Kutub, a.g.e., s. 142.

<sup>2</sup> Emre, Ahmet Cevat, *Çocuklara Hikaye Anlatmak Sanatı*, Çev. Ferit Rağıp Tuncor, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 2000, s.14-17.

tablolaştırılmasını sağlar. Böylece bilgiler, soyut kavramlar, muğlak ifadeler somutlaştırılarak hafızada yerleşir. İnsanlar zihne nakşedilen bu tablolar ve şekiller sayesinde sağlıklı bilgilere ulaşabilirler.

Kahramanların ve büyüklerin hayat hikayeleri, dinleyenlerin üzerinde derin tesirler yapar. Öğretmenler çocukların iradelerini eğitirken bu tür örneklerden ve hikayelerden yararlanmalıdır.<sup>1</sup> Hikayenin kahramanının kararlı ve ilkeli tutumunu gören çocuklar, hayatta ilkeli olmanın ve olaylar karşısında mücadele ederek başarılı olmanın önemini kavrayacaklardır.

Öğretimde hikâyelerin tesir gücü ve etkinliğini Muhammed Kutub şöyle ifade etmektedir:

“Kıssa ile eğitim, insanın güzelliğe özenen sanat ruhunu bileyler, incelmış hassasiyetini çoğaltır; ruh, alem ve kâinat hakkında tefekkürü geliştirir. İnsan aklını hâdiselerden ibret alma, hidâyeti arama, sapıklıktan uzak durma düşüncesine sevk eder. Bundan dolayı hikâyelerde ruhları büyüleyen bir sihir vardır! okuyan veya dinleyen, onun şahsiyetlerine ve hâdiselerine karşı menfi bir tutum içerisine giremez. Çünkü okuyucu veya dinleyici şuurlu ya da şuursuz kendini hâdiselerin sahnasına koyar, kendisinin şurada veya burada olduğunu tahayyül eder. İnsan hikâyenin kahramanı ile kendi şahsı arasında mukayese yapar.”<sup>2</sup>

Hikâyeler ile eğitimin, insan psikolojisi açısından da önemli etkilerinden bahsetmek mümkündür. Hayatta zor olaylar karşısında ümitsizliğe düşen insanlara, kendi hayatlarına uygulayabilecekleri hikâyelerle ümit verilir. Olaylardan ötürü meydana gelen sınır gerilimini ortadan kaldırır. Zihinde hikâyelerle ilgili bilgisi olan kişiler, olaylara daima serin kanlılıkla bakar. Geçmişten günümüze ve geleceğe köprü kurar. Olayları çok geniş bakış açısından değerlendirme imkanına sahip olur.<sup>3</sup>

Hikâyeler, gerçek yaşam sorunlarıyla öğrencileri yüz yüze getirir.

<sup>1</sup> Bilgin, Beyza ve Selçuk, Mualla, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1995, s.111.

<sup>2</sup> Kutub, a.g.e., s. 17,271.

<sup>3</sup> Bayraklı, a.g.e., s.201.

Daha önce öğrenilmiş kavram ve ilkelerin uygulamaya koşulmasıyla, kuram ve uygulama arasındaki boşluğun doldurulmasına yardımcı olur.<sup>1</sup> Hikayelerle, öğrenilen yeni bilgileri uygulamaya koyma söz konusudur. Hikayeler “bilim ilkelerini yeni ve özel durumlara uygulama gücü”<sup>2</sup>nü kazandırır. Başka bir ifadeyle hikayeler, insanlara bildiklerini ve kavradıklarını gerçek duruma uygulama fırsatını verir.

Teorik olarak verilen bilgiler genel olmanın yanında, bir çok problemi kapsayacak nitelikte geniş de olabilir. Bu genişlik içerisinde kişinin zihni dağılabilir, çeşitli alternatifler bir anda aklına gelebilir. Hikayeler, bilgileri özelleştirmeyi ve gerçek sınırları içerisinde değerlendirmeyi sağlar.

Olayları başkalarının bakış açısından görebilmeyi sağlayan hikayeler, başkalarının duygularını anlamada gerçeğe yakın olabilmeye imkânı verir. İnsanlar, hikayedeki kişilerin yaptığı davranışların sonuçlarını görür. Buna göre davranışlarına yön verir.<sup>3</sup> Bütün bu özellikleriyle hikayeler öğretimin vazgeçilmez malzemesi olmaktadır.

Yetişme çağındaki çocukların her türlü masal ve hikâyeye daha fazla ilgi duyduğu bir gerçektir. “Çocuğun masallara ve menkıbelere karşı içinde büyük ilgi duyduğu sıralarda, inanma ile ilgili masallar, hikâyeler ve menkıbeler, çocuğun dîni hayâl gücünü ve manevî duygusunu uyandırdığı gibi, eşyanın içinde ve ötesinde gizli kuvvetlerin olduğu düşüncesinin de gelişmesini sağlar.”<sup>4</sup> Din eğitiminde bundan istifade edilmeli, dîni bilgiler hikâyeler yardımıyla verilmelidir.

---

<sup>1</sup> Sönmez, Veysel, *Program Geliştirmede Öğretmenin El Kitabı*, Öğretmen Yay., Ankara,1985, s.247.

<sup>2</sup> Ertürk, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Meteksan A. Ş., Ankara, 1993, s. 127.

<sup>3</sup> Bilgin ve Selçuk, a.g.e., s. 150.

<sup>4</sup> Yavuz, Kerim, *Çocukta Dîni Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, D.İ.B. Yay., Ankara, 1983, s.40.

## 2. Kur'an'daki Kıssaların Din Öğretimindeki Yeri ve Önemi

Hikâyeler en etkili anlatım biçimlerinden biridir. Hikâye tekniği sayesinde en zor konular kolayca anlatılır, hatırdaki kalacak bir etkiye kavuşur. Kutsal kitaplarda yer alan dînî hikâyeler çok daha yüksek etkiye sahiptirler. Çünkü onlar insanlara öğüt vermek için, insanlığın kurtuluşu için tarihteki önemli olayları anlatırlar. Dînî hikâyeler insanlığın menşei ve kaderi ile ilgili zor sorulara cevap verirler. Onlar aynı zamanda iyi, doğru, güzel, helâl vb. değerlerin ilk insandan beri var olduğunun şahitleridir.<sup>1</sup>

Din öğretiminde hikâyelerle, İslâmî esasları canlı tutmak, prensipleri zihinde yerleştirmek, hayata uyarlanmasını kolaylaştırmak mümkündür. Hikâyelerle eğitim; olaylar karşısında aklî ve ruhî canlılığı yenileyen, öğüt almayı sağlayan, akli harekete geçiren ve düşünmeyi geliştiren, Kur'an-ı Kerim'in ağırlıkla yer verdiği bir terbiye metodudur.<sup>2</sup>

Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar din öğretiminde öncelikle kullanabileceğimiz hikâyelerdir. Kıssa kahramanlarının uyulmaya değer insanlar olması da bu kıssaların etkisini arttıran sebeplerden biridir. Bu yönleriyle Kur'an kıssalarının din öğretiminde farklı bir yerinin olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Kur'an'daki kıssalar, bizim için karanlık olan geçmişin hadiselerini aydınlatarak, insanın yaratılışından bu güne kadar geçirdiği devreler hakkında bilgi verir ve insanı bütün bunlardan ders almaya çağırır. İnsanın yaratılışını göz önünde tutan Kur'an-ı Kerim, en güzel kıssaları adeta gözlerimizin önünde cereyan ediyormuşçasına anlatır. İnsanlık tarihi, seyircilere bir sinema şeridi gibi verilerek, ibret alınacak ince noktalar gözler önüne serilir ve insanlara hayatlarını tanzim etme yolları gösterilir.<sup>3</sup>

İslâm esaslarının anlaşılması ve hayata uygulanmasında Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar önemli bir rol oynamaktadır. Hikâyeler diliyle

<sup>1</sup> Bilgin, Beyza, “*Ahlak Terbiyesinde Dînî Hikâyeler*”, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, I, İstanbul, 1994, s. 52.

<sup>2</sup> Mahmut, a.g.e., s. 522.

<sup>3</sup> Cerrahoğlu, a.g.e., s. 172.

Kur'an'ın muhtevasındaki mânâlar, bizzat yaşanmış olaylar olarak gözler önüne serilir ve kulaklara işittirilir. Allah Tealâ'nın insanlara bildirmek istediği yüksek mânâlar, düşünen insanların anlayışına kolayca sunulur. Gerçek olaylar suretinde bu mânâları şuuruna iyice yerleştiren insan için hikâyelerdeki sahneler adeta canlı tablolar, resimler halinde müspet yönde birer uyarıcı ve ikaz edici unsurlar olarak sinema şeridi gibi gözler önüne gelir, hâfıza ve hayâlin önünden geçerler.<sup>1</sup>

Kur'an'daki kıssalar sadece çocukların değil, büyüklerin de ilgisini çeker, dikkatlerini anlatılan konuya toplar. Her düzeydeki insana, yeri geldikçe hikâyelerle örnekler vermenin öğretimdeki etkisi her zaman denenmiş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Özellikle kahramanları saygıya değer insanlar olan hikâyeler bu konuda daha büyük bir etkiye sahiptir. "Dini yaşayan âlim ve sâlih insanların hayat hikâyeleri ruhlara fazilet eken, büyük gaye ve davalar uğrunda zorluk ve sıkıntıları göğüslemeye iten en hayırlı vesilelerdendir."<sup>2</sup> Kur'an'daki kıssaların kahramanlarının çoğunluk itibariyle peygamberler olması insanlara örnek olma açısından çok önemlidir.

İnsanın dinlediği ve hafızasında yer eden kıssalar sürekli zihinde canlılığını sürdürür ve hayatın her anında insana rehber olur. Üzüldüğü anlarda ona moral olur, kararsız kaldığı zamanlarda ona yol gösterir. İnsanın sabırlı ve soğuk kanlı olmasına yardımcı olur. Kur'an'da anlatılan ve peygamberlerin başından geçen olaylar, çektikleri sıkıntılar, zorluklar karşısında yılmadan mücadele etmeleri, bütün olumsuzluklara rağmen sabırlı ve olgun davranmaları insanı derinden etkiler, hâfızasında yer eder. İnsan, hayatın her anında onları düşünerek moral bulur, onlardan güç kuvvet alır. İnsan karşılaştığı hadiselerle, büyük insanların başına gelenleri kıyaslar ve haline şükrederek daha kötü âkıbete maruz kalmadığı için sevinir. Kendine büyük insanların hayatlarını model olarak seçen insan, devamlı o hedeflerin peşinde olur, onlara ulaşmaya çalışır.

---

<sup>1</sup> Şengül, a.g.e., s. 28.

<sup>2</sup> Süveyd, Muhammet Nur, *Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, Ter: Zekeriya Güler, Uysal Kitabevi, Konya, 1998, s.344.

Kur'an'daki kıssaların din öğretimine en önemli katkılarından birisi de din dilinin gelişmesini sağlamasıdır. Bilgilerin aktarılması ve dinin doğru anlaşılmasında din dilinin önemli bir rolü vardır. Çocuğun bir çok dinî kavramı anlaması güç olabilir. Günah, sevab, tevbe, sabır, mübarek, kutsal gibi soyut kavramları anlamazlar ve çoğunlukla somut olarak düşünürler. Bu da yanlış anlamalarına sebep olur.<sup>1</sup> Dini terimlerin ifadesindeki eksiklikler iletişimin kurulmasına engel olabilir. “Dini anlama büyük ölçüde kişinin dil yeteneğine bağlıdır. Dinî kavramların konuşulan dile aktarılması ve özellikle öğrencilerin dinî tasavvurları, duyguları, tutum, davranış ve tecrübeleri kendi kelimeleriyle ifade edebilmeyi öğrenmeleri gerekir.”<sup>2</sup> Kur'andaki kıssalar, çocukta dinî kavramların ve dinî tasavvurun gelişmesinde ve dinin doğru anlaşılmasında güçlü bir muhtevaya sahip olması yönüyle tercih edilmelidir. Bu konuyu izah açısından, Kur'an'da, “Allah” kavramının anlaşılmasına katkı sağlayabilecek bir örnek vermek istiyoruz:

“Onlara İbrahim’in haberini de oku: Babasına ve kavmine: ‘Neye tapıyorsunuz?’ demişti. ‘Putlara tapıyoruz, onlara kulluk ediyoruz’ dediler. ‘Peki’ dedi ‘siz dua ettiğiniz zaman onlar işitiyorlar mı? Yahut size fayda ve zarar veriyorlar mı?’ ‘Hayır, ama babalarımızdan böyle gördük’ dediler. ‘Şimdi gördünüz mü neye tapıyorsunuz?’ dedi. ‘Siz ve eski atalarınız! Onlar benim düşmanımdır. Yalnız alemlerin Rabbi benim dostumdur. Beni yaratan ve bana yol gösteren O’dur. Bana yediren ve içiren O’dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren O’dur. Beni öldürecek, sonra diriltecek O’dur. Ceza günü hatamı bağışlayacağımı umduğum da O’dur. Rabbim bana hüküm ver ve beni salihlerden eyle.”<sup>3</sup>

Bu kıssada açık ve net olarak Yüce Yaratıcı için söylenebilecek genel vasıflar, özellikle çocukların anlayabileceği bir üslupla kıssanın içinde verilmiştir.

Dinî kavramların çoğunlukla soyut olması ve çocukların 11-12

<sup>1</sup> Selçuk, Mualla, *Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler*, T. D. V. Yayınları, Ankara, 1990, s.32.

<sup>2</sup> Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Yeni Çizgi Yay., Ankara, 1995, s.57-58.

<sup>3</sup> Şuara, 26/ 69-83.



yaşına kadar soyut düşünme yeteneğine sahip olmaması, din öğretiminde bir problem olarak karşımıza çıkıyor. Düşüncenin somuttan soyuta geçmesinde çocuğa mutlaka yardım edilmelidir. Dîni düşünce bir gelişim süreci gösterir. Bu geçiş hiçbir zaman kolay olmayacaktır. Çocuğun ilk gelişim dönemlerinde ve devam eden dönemlerde soyut kavramların çocuklara nasıl öğretilbileceği konusu ciddiyle ele alınmalıdır. Yapılacak en önemli şey; somut bazı kavram ve örneklerden hareketle öğretmeyi istediğimiz konuları anlatmak olacaktır. Kur'an'daki kıssalar burada da bize yardımcı olabilecek en önemli materyaldir. Buna bir örnek vermek istiyoruz: "Allah'ı niçin göremiyoruz?" sorusunun cevabı olarak Kur'an-ı Kerim'deki şu kıssa anlatılabilir: "Musa tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmaya gelip de Rabbi onunla konuşunca: 'Rabbim, bana kendini göster, sana bakayım!' dedi. Allah şöyle buyurdu: 'Sen beni göremezsin, fakat dağa bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin!' Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın etti ve Musa da baygın düştü. Ayılınca: 'Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim!' dedi."<sup>1</sup> Bu kıssa ile Allah'ın görülemeyeceği, bizim ona gücümüzün yetmeyeceği müşahhas bir örnekle anlatılmış olacaktır. Allah'ı görmeye insanın dayanamayacağı; dağın paramparça olması ve Hz. Musa (a.s.)'nın bayılmasıyla ifade edilerek, somut hale getiriliyor. Böyle bir misal konunun anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Okul öncesi dönemde dinin duygu yönü üzerinde ağırlıkla durmak gerekecektir. Çocuğun zihnine fazla yüklenmemelidir. Bu dönemde dîni açıklamalar üzerinde düşünmek yerine, dîni terimler duygusal seviyede bazı faaliyetlerle yaşanır, tasavvurlar gittikçe olgunlaşır, gerçek manasını bulur. Bu dönemde çocuklara basit dîni hikâyeler anlatılabilir. Hikâyeler çocuğun ufkunu geliştirecek, geniş düşünme imkânı sağlayacak şekilde düzenlenebilir. Bu şekilde çocuk teşvik edilir, harekete geçirilirse, kendi dîni eğitiminde aktif hale getirilmiş olacaktır.<sup>2</sup> Bütün bu yönleriyle genel olarak hikâyelerin din öğretimindeki önemini belirtmenin yanında, Kur'an kıssalarının ayrı bir yerinin olduğu bir gerçektir.

---

<sup>1</sup> Araf, 7/143.

<sup>2</sup> Selçuk, a.g.e., s.87.

### **3. Kur'an'daki Kıssaların Din Öğretiminde Kullanılmasında Dikkat Edilecek İlkeler**

Kur'an'daki kıssalar, örgün din eğitiminde olduğu kadar yaygın din eğitimi alanında da kullanılmaktadır. Halkımız genelde Kur'an-ı Kerim'de geçen kıssaları yaygın din eğitimi yoluyla öğrenmekte, fakat kıssaların anlatılması sırasında bir takım incelikler ihmâl edilmektedir. Bunun sonucu olarak, Kur'an-ı Kerim'in muhtevâsına uygun olmayan, fakat insanların yapmış olduğu bir takım değişiklikler yanlış anlaşılmalara sebep olabilmektedir. Oysa ki Kur'an-ı Kerim'de geçen kıssalar incelendiğinde, üstün anlatım özelliğine ve etkileyici bir üslûba sahip olduğu görülecektir. Bu üslûbun ve inceliklerin korunmasına özen gösterilmelidir.

Kur'an'daki kıssalar, plânlı bir şekilde ve gerekli ilkeler doğrultusunda kullanıldığı takdirde, verimli bir öğretimin gerçekleşmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Anlatılmak istenen kıssaların verimli olabilmesi ve yanlış anlaşılmalara sebep olmaması için öğretimde dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler olmalıdır.

Öncelikle din öğretiminde kullanılmak istenen kıssaların seçimi önemlidir. Kıssaların seçiminde bazı esaslara dikkat etmek gerekecektir. Anlatılmak istenen kıssa, fertlere kendini ve içinde yaşadığı dünyayı tanıyıp anlamasında yardım edebilecek nitelikte olmalıdır. Çevresindeki dünya ile ilişkilerini düzenlemesine fırsat vermelidir. İnsanın tecrübeleri ve insan olma sırları hakkında fikir edinmesine yardımcı olmalıdır.<sup>1</sup> Bunun yanında seçilen kıssa, verilmek istenen konuya tam uygunluk arz etmelidir.

Kıssaların seçiminde dikkat edilmesi gereken önemli ilkelerden birisi de, seçilen kıssanın muhatabın seviyesine uygun olmasıdır. İnsanların anlayamayacağı, soyut olayların anlatıldığı kıssalar seçilmemelidir. Kıssaların seçimi kadar, onların uygun yöntemlerle verilmesi ve anlatımında bazı ilkelere uyulması da önemlidir.

Kıssaları anlatırken Kur'an'da geçtiği şekliyle nakledilmelidir.

---

<sup>1</sup> Selçuk, a.g.e., s.87.

Aslına uygun olmayan ilaveler yapılmamalıdır. Aksi takdirde arzulan hedefin gerçekleşmesi zor olabilir. Bunun için de öğretici konumundaki insan kıssaların Kur'an'da nasıl geçtiğini, işleniş şeklini ve anlatım özelliklerini iyi bilmeli; eğitim ve öğretimde hikâyelerden yararlanırken bu özellikleri ihmal etmemelidir.

Kur'an-ı Kerim'de anlatılmış kıssaları halkımız, bazen din âlimlerinden, bazen de diğer kutsal kitaplardan yararlanarak hazırlanmış bazı kitaplardan, yaygın eğitim yolu ile öğrenmektedirler. Bu öğretim büyük ölçüde sözlü anlatıma dayanmaktadır. Ancak genellikle sözlü anlatımla kulaktan kulağa nakledildikleri için, bozulmalardan ve hurafelerle karışmadan uzak kalamamışlardır. Bazı kimseler için Kur'an-ı Kerim'deki kıssaları başka bir yerde geçen dinî hikâyelerden ayırt etmek mümkün olmamaktadır.<sup>1</sup>

Kur'an'daki kıssaların etkili olabilmesi ve istenen verimin elde edilebilmesi, onların metotlu bir şekilde işlenmesine bağlıdır. Din öğretiminde kıssalar genelde “örnek olay incelemesi yöntemi”yle<sup>2</sup> veya düz anlatım yöntemiyle verilirler. Yöntemi belirlemeden önce kıssanın anlatımından beklenen amaçlar belirlenmeli, anlatım esnasında bu hedefleri gerçekleştirecek yöntem ve teknikler seçilmelidir.

Gerçek şu ki, kıssaların eğitimde planlı ve programlı bir şekilde, bir teknik olarak kullanılması ihmâl edilmiştir. Hikâyelerin etkinliği kendiliğinden gibi görünse de, bu aslında bir program ve metot işidir. İnsanlar hikâyenin niçin anlatıldığını, onu dinlerken neleri düşünmeleri gerektiğini bilmelidirler. Hikâyenin muhtelif bölümleri üzerinde konuşup tartışmaya zaman ayrılmalıdır. İnsanlar kendilerini o hikâyedeki kahramanların yerine koyar, kendileri olsaydı ne yaparlardı, diye düşünürler ve düşündüklerini seve seve anlatırlar. Bir başka önemli nokta, hikâyenin ana fikrinin verilmesidir. Bu yapılmazsa, yan öğeler dikkatleri dağıtabilir,

---

<sup>1</sup> Bilgin, a.g.m., s.53.

<sup>2</sup> Din öğretiminde örnek olay incelemesi yönteminin kullanılması ile ilgili bakınız: Akıncı, Adem, *Din Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Şanlıurfa, 1996.

insanlar zihinlerinde meydana gelen boşluklara takılıp hikâyenin bütünlüğünü kaybedebilirler.<sup>1</sup>

Anlatmak istediğimiz konuyla alakalı kıssada zihinleri meşgul edecek ve dikkati dağıtacak ayrıntıları hiç anlatmamak daha uygundur. Metinde anlatmak istediğimiz ana fikir etrafında düşünce yoğunlaşmalıdır. Bazı önemsemediğimiz ayrıntılar zihni dağıtabilir. Fakat bunlar kıssanın bir parçası ise, mutlaka anlatılması gerekiyorsa ve yanlış anlaşılmalara sebep olacaksa, kıssanın bu kısmına açıklık getirmeden diğer kısımlarına geçmemelidir. Tabii ki, bu her zaman mümkün olmayabilir.

Örnek olarak seçtiğimiz kıssada izahı zor noktalar varsa ve bu zor meseleleri çocuklar anlamayacaksa, o kıssayı hiç anlatmamalı ve başka kıssalar bulmalıdır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa ile Hızır (a.s.) arasında geçen kıssada<sup>2</sup> Hızır (a.s.) olarak rivayet edilen şahıs bir çocuğu öldürür. Sebebi ise, ileride bu çocuğun anne ve babasına zarar vereceği ve onları küfre sürükleyeceği şeklinde açıklanıyor. Bu kıssada anlatılan çocuğun öldürülmesi olayını küçük yaşta çocuklara izah etmek zor olacaktır. Çocuklar, suçsuz bir çocuğun öldürülmesini anlayamayacaktır. Belirli bir yaşın altındaki çocuklara bu kıssanın hiç anlatılmaması daha uygun olabilir.

Kıssaları anlatırken insanların dikkatlerinin kısa süreli olabileceğini unutmamak gerekir. Bunun için hikâyeler çok uzun olmamalıdır. İnsanların düşünmelerine ve fikir üretmelerine fırsat verilmelidir. Örneğin Hz. Yusuf (a.s.)'ın hayatının tamamını bir anda anlatmak doğru olmaz. Birkaç bölüme ayırmak ve değişik zamanlarda anlatmak daha doğru olabilir. Çünkü bu kıssada ders alınması gereken ve anlatılabilecek bir çok konu vardır. Hepsini bir anda vermek mümkün değildir. Kıssayı anlatırken kısa sorular sormak da uygun olabilir.

### Sonuç

Verimli ve etkili bir öğretim için kıssalardan daima yararlanılmalıdır. Bunun için öncelikle öğretimde hikayenin yerinin

<sup>1</sup> Bilgin, a.g.m., s.53.

<sup>2</sup> Kehf, 18/ 60-83.

ve öneminin iyi kavranması gerekmektedir. Bununla beraber, öğretim ortamlarında hikayelerin kullanılması belirli yöntem ve prensipler çerçevesinde olmalıdır.

Din öğretimi açısından hikayelerin ayrı bir önemi ve değeri vardır. Soyut dinî kavramların anlaşılması ve duyguların eğitimi gibi farklı yönleriyle din öğretiminde hikayelerden yeterince faydalanılmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda kıssalar açısından zengin bir muhteva olduğunu görürüz. Kur'an'da geniş bir yer tutan kıssaların din öğretiminde bilinçli bir şekilde kullanılması önemlidir. Bu açıdan Kur'an'daki kıssaların özelliklerinin iyi bilinmesi ve verimli bir öğretim için bazı ilkelere uyulmalıdır.

## BİBLİYOGRAFYA

ABDÜLBAKİ, M. Fuat; *el-Mu'cemu'l-Müfembres li-Elfazı'l-Kur'ani'l-Kerim*, Mektebetü'l-İslamiye, İstanbul, 1982.

AKINCI, Adem; *Din Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Şanlıurfa, 1996.

ATEŞ, Süleyman; *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Kılıç Kitabevi, Ankara.

BAYRAKLI, Bayraktar; *İslam'da Eğitim*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

BİLGİN, Beyza; *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Yeni Çizgi Yay., Ankara, 1995.

-----; "Ahlak Terbiyesinde Dinî Hikayeler", Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, I, İstanbul, 1994.

-----; "Kur'an'ın Anlatım Teknikleri Üzerine", 1. Kur'an Sempozyumu, Bilgi Vakfı yay., Ankara, 1994.

-----; SELÇUK, Mualla; *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1995.

CERRAHOĞLU, İsmail; *Tefsir Usulü*, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları (132), Ankara, 1976.

DEVELİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1988.

EMRE, Ahmet Cevat; *Çocuklara Hikaye Anlatmak Sanatı*, Çev. Ferit Rağıp Tuncor, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 2000.

ERTÜRK, Selahattin; *Eğitimde "Program" Geliştirme*, Meteksan Anonim Şti., Ankara, 1993.

İBN MANZUR, Cemalü'd-Din Muhammet b. Mükrim; *Lisanü'l-Arab*, Dar-ü Sadır, Beyrut, Trz.

İBN NEDİM, Muhammet b. İshak; *el-Fibrîst*, Darü'l-Marife, Beyrut, 1978.

İKBAL, Muhammet; *İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*, Çev: N. Ahmet Asrar, Birleşik Yay., İstanbul.

İSBAHANÎ, Ragıp Hüseyin b. Muhammet, *el-Müfredat*, Kahraman Yay., İstanbul, 1986.

KUTUB, Muhammet; *İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi*, Çev: Ali Özek, Hisar Yayınevi, İstanbul, 1977.

MAHMUT, Ali Abdülhalim; *Menbecü't-Terbiye Inde'l-İhvani'l-Müslimin*, Darü'l-Vefa, Mansura, 1991.

ÖZBEK, Abdullah; *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed*, Selam Yayınevi, Konya, 1988.

SELÇUK, Mualla; *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, T. D. V. Yayınları, Ankara, 1990.

SÖNMEZ, Veysel; *Program Geliştirmede Öğretmenin El Kitabı*, Öğretmen Yayınları, Ankara, 1985.

SÜVEYD, Muhammet Nur; *Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, Ter: Zekeriya Güler, Uysal Kitabevi, Konya, 1998.

ŞENGÜL, İdris; *Kur'an Kıssaları Üzerine*, Işık Yayınları, İzmir, 1995.

YAVUZ, Kerim; *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, D. İ. B. Yayınları, Ankara, 1983.

YILDIRIM, Suat; *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, Işık Yay., İstanbul, 2002.

ZUHAYLİ, Vehbe; *el-Kıssatü'l-Kur'aniye Hidayet ve Beyan*, Darü'l-Hayr, Beyrut, 1992.